

Xhevahire Topanica, MA¹

UDC:
821.18.09

**LIDHSHMËRI MOTIVUESE NDËRMJET TREGIMEVE DHE
NOVELAVE TË KADARESË**

**МОТИВНА ПОЗВРЗАНОСТ МЕЃУ РАСКАЗИТЕ И
РОМАНИТЕ НА ИСМАИЛ КАДАРЕ**

**MOTIVATIONAL CONNECTIVITY BETWEEN STORIES AND
NOVELS OF KADARE**

ABSTRACT

The aim of these studies is to analyze, comported the function of the stories and the novels of Ismail Kadare's. The author is one of the best Albanian writers. In his creative writing it's possible to find in the same books the different function of the meaning as a story or the novel.

Ismail Kadare is one of the writers by his creations the possible to find often, stories and novels. Studying the overall creativity stories, novels of Ismail Kadare was, is and will be an honour for any researcher, like me, who or which has had the chance to enrich the knowledge of this author, and in particular the study of the literary genre of stories, novels, poetry and other genres created by him. The stories are rich with various themes and studying enough interest. During the study, analysis, comparison and research stories of Ismail Kadare's have proven their weight and importance in general and in particular the stories created and published by Ismail Kadare. The story is one of the literary genres that have had a wide and simultaneously a great importance to literature in general and in particular for the Albanian literature, which is evidenced by the authors of local and international that is a genre of

¹ xhevahiremillaku@yahoo.com

great interest to enrich and literature developed. Stories have served as one of the main weapons in different periods of the Albanian people. They were built also created by other genres of written and oral.

Key words:

Novel, story, analyze, comparative, I.Kadare, Skenderbeu, creative.

Ismail Kadare është njëri nga shkrimtarët e njohur, që në krijimet e tij gjejmë shpeshherë, tregimet dhe novelat të paraqitura në një përmbledhje të vetme, duke paraqitur të pashqiptueshmen, të shkruajë çka është e pashkueshme që do të thotë se ato janë pikërisht pjella të po asaj krijese, sikurse edhe romanet e mëdha të tij, duke e mbajtur kështu zinxhirin ndërlidhës të ngjarjeve kronologjike nga një krijim në tjetrin. Studimi i përgjithshëm për krijimtarinë e Ismail Kadaresë ishte, është dhe do të jetë nder për çdo studiues, i cili apo e cila ka pasur fatin të pasurohet me dije nga ky autor dhe në veçanti nga studimi i zhanrit letrar të tregimeve, novelave, romaneve, poezive dhe zhanre të tjera të krijuara nga ai. Tregimet janë të pasura më tematika të ndryshme dhe mjaft më interes së studiuar. Gjatë studimit analizues, krahasues dhe hulumtues të **tregimeve të Ismail Kadaresë** është dëshmuar pesha dhe rëndësia e tyre në përgjithësi dhe në veçanti të tregimeve të krijuara dhe botuara nga Ismail Kadare. Tregimi është një nga zhanret letrare që ka pasur një shtrirje të gjerë dhe njëherazi një rëndësi të madhe për letërsinë në përgjithësi dhe në veçanti për letërsinë shqipe, i cili është dëshmuar nga autorët vendor dhe ndërkombëtar se është një zhanër mjaft me interes për ta pasuruar dhe zhvilluar letërsinë. Tregimet kanë shërbyer si një ndër armët kryesore në periudha e ndryshme të popullit shqiptar. Ato janë ndërtuar edhe krijuar edhe nga zhanret të tjera të shkruara dhe gojore.

Fjalët kryesore: Tregimi, novela, zhanër, familjes mbretërore, Skënderbeu, Hoxha etj.

Kadare në gjithë krijimtarinë e tij ka krijuar zhanre të ndryshme letrare duke filluar nga poezia, proza, novela, tregime, romane etj. Meqenëse proza është zhvilluar më vonë se poezia, ajo pati një zhvillim të konsiderueshëm, e cila, u pranua si forma më e përhapur e shprehjes letrare, ku llojet më të rëndësishme të saj janë romani, tregimi dhe

novela. “Kur themi se romani është forma më e gjatë e prozës dhe tregimi forma më e shkurtër, atëherë për novelën mund të themi se është formë e ndërmjetme në mes romanit dhe tregimit”². Për ta bërë krahasimin e ngjashmërive ndërmjet tregimit dhe novelave, fillimisht duhet parë kufirin në mes novelës dhe romanit, i cili del se novela në shumicën e rasteve është më e shkurtër se romani, por shpeshherë edhe e ngjashme për nga dendësia vëllimore, por dallimi në mes novelës dhe romanit është forma e të rrëfyerit mbarështimit dhe informimit që sjell novela.

“Romani e përfshin jetën e një njeriu duke u shtrirë në një gjerësi të pakufishme kohore, kap shumë personazhe, fatin dhe marrëdhëniet e tyre ndër veti duke e përcjellë deri në fund rrëfimin e ngjarjes së rrumbullakuar, kurse novela është e kufizuar në të gjitha këto pika. Ajo në rrëfimin e vet e ka më të kufizuar edhe numrin e personazheve, e ka më të kufizuar edhe raportin në mes tyre. Nuk është e thënë po ashtu që të përcjell që nga fillimi e deri në fund fatin dhe jetën e personazheve kryesor, ashtu siç veprohet në rrëfimin romanësh. Nga kjo rezulton se rrëfimi i ngjarjes në novelë gjakon të jetë sa më i dendur, të jap informata në sa më pak vende, të jetë gjuha koncize dhe e ngjeshur kuptimisht, duke e reduktuar rrëfimin deri në minimum përkatësisht duke e lënë vetëm atë që është e domosdoshme gjatë rrëfimit”³. “Duhet të themi edhe një herë se për ta bërë dallimin në mes formave të shkurtra të prozës, ekzistojnë disa mendime. Ka autorë që insistojnë në përdorimin e një termi të vetëm edhe për tregimin (forma më e shkurtër e prozës) edhe për novelën (forma në mes tregimit dhe romanit) edhe për rrëfim (formë diç më e gjatë se novela, pra në mes të novelës dhe romanit). Në shumë teori, për të gjitha këto lloje të shkurtra të prozës përdoret termi i përbashkët novelë”⁴. “Ashtu siç qëndron novela në raport me romanin po ashtu qëndron tregimi në raport me novelën. Tregimi është më i shkurtër se sa novela dhe të gjitha elementet e mbarështimit të lëndës kompozicionit dhe rrëfimit i rrudh edhe më shumë se novela. Prej kësaj mund të kuptojmë se tregimi zakonisht përfshin vetëm një detaj, një episode, një fragment të shkëputur më në fund edhe prej një ngjarje të gjatë e të ndërlikuar”⁵. “Për të shënuar llojet më të shkurtra të prozës, përdoren edhe termat “rrëfim”,

² Ali Aliu, *Teoria e letërsisë*, Prishtinë, 1986, f. 124.

³ Po aty, f. 125.

⁴ Po aty, f. 125.

⁵ Po aty, f. 126.

“tregim”. Këto nocione përdoren në shumë kuptime; rrëfimi karakterizon më shpesh llojin e prozës së mesme për nga gjatësia, një lloj midis novelës dhe romanit, kurse tregimi, një nënloj tejet të shkurtër, që kultivohet posaçërisht në letërsinë zbavitëse. Novela (emër i formuar sipas fjalës latinishte novellus, i ri), përkundrejt llojeve të thjeshta, u afirmua si formë e zhvilluar letrare në Rilindje, edhe pse në themel të saj mund të vërehen elemente të caktuara të rrëfimit gojor. Zgjedhja e temës në novelë është e lirë. Prej Rilindjes deri më sot, novela u zhvillua në pajtim me zhvillimin e gjithë letërsisë. Përmbledhja e Bokaqos “Dekameroni” (1348-53) ishte dhe mbetet shembulli për një tip novele, e cila një ngjarje interesante ose lëndë që ka fituar formë me rrëfimin gojor e zhvilluar në mënyrë virtuozë, në formë përmbledhëse dhe të përpunuar stilistike. Shumë novela ndërlidhen në cikle, në atë mënyrë që, një novelë shpjegon ndërlidhjen e të tjerave (kështu në përmbledhjen e novelave e të përrallave “Një mijë e një net”, çdo novelë e Shehrazades shërben si kuadër në të cilën hyjnë të gjitha novelat) ose lidhen disa novela përmes një fytyre ose rrëfimtari të njëjti, që shfaqet në të gjitha novelat. Në bazë të shembujve të këtillë u krijua novela e rrumbullakuar, ose rrëfimet e rrumbullakuara në të cilën arrihet përfshirja e ndonjë vargu ose grupi novelash nga një ose më shumë novela të përgjithshme. Por fillimi historik i romanit dhe struktura e tij artistike e veçantë nuk mund të nxirret nga novela; novela dhe romani janë krijuar bashkë dhe varësia e tyre është e dy anshme. Nëse shumë romane mund të kuptohen më lehtë, po të kemi parasysh ndërlidhjet me novelën, edhe zhvillimi i novelës, në shumë gjëra, kushtëzohet nga zhvillimi i romanit, i këtij lloji letrar më të njohur dhe me ndikim shumë të madh në kohën tonë⁶. Në letërsinë shqipe janë të njohura novelat e Mihal Gramenos “E puthura”, “Varri i pagëzimit”. Ndërsa në letërsinë e sotme janë të shumtë autorët që shkruajnë novela siç janë; Shefqet Musarai, “Ishalla unë Qobo Rapushi”; Zejnulla Rrahmani “E bukura e dheut” e shumë autorë të tjerë, por në letërsinë e sotme kemi edhe krijuesin e mirënjohur Ismail Kadare, i cili në krijimtarinë e tij të gjerë ka botuar një numër të konsideruar novelash duke e pasuruar kështu krijimtarinë e tij dhe gjithë letërsinë shqipe. Ismail Kadare është njëri nga shkrimtarët e njohur, që në krijimet e tij gjejmë shpeshherë, tregimet dhe novelat të paraqitura në një përmbledhje të vetme, duke paraqitur të pashqiptueshmen, të shkruajë çka është e pa shkrueshme që do të thotë se

⁶ Milivoj Solar, **Hyrje në shkencën për letërsinë**, përshtatur nga Floresha Dado (botimi i dytë), Tiranë, 2001, f. 157.

ato janë pikërisht pjella të po asaj krijese, sikur se edhe romanet e mëdha të tij, duke e mbajtur kështu zinxhirin ndërlihdës të ngjarjeve kronologjike nga një krijim në tjetrin. Në vazhdim paraqesim disa analiza përshkruese të disa novelave, të cilat janë krijuar nga Ismail Kadare.

Përçmimi

Në këtë novelë autori paraqet ferrin komunist duke paraqitur vuajtjet e plakës bejlerësh Muhadez, pas dëbimit nga shtëpitë e tyre duke i dërguar në një fshat të vogël ku ndodheshin edhe shumë njerëz të dëbuar nga shtëpitë e tyre. “Përveç çifligarëve të mëdhenj ndodheshin kushërinj të familjes mbretërore, klerik të njohur, nëpunës të lartë të bankës, si dhe ministra dhe deputetë të disa qeverive e parlamenteve”.⁷ Muhadezi një plakë, e cila kishte shkuar për ta uruar fejesën e djalit që kur doli nga baraka e vëllait të regjentit ishte kundër kësaj fejese. Por ishte pikërisht plaka Muhadez, që po i shkonte mendje për krushqit më komunistët, mirëpo përçmimi i bejlereshës plak i drejtohej gjithçkaje dhe të marotohej me të, duke e parë si rrugë të vetme, por edhe duke shkelur kështu mbi krenarin që kishte dikur. Vajza e plakës Muhadez pa e zgjatur, dashuroi një toger komunist por, jo i pashëm. Muhadezi nëna plakë e vajzës e këshilloi të bijën të njihet me të menjëherë pa e marr për bazë pamjen e tij për arsye se kjo është e vetmja mënyrë sipas saj për t’u future disi në atë “jetë të re”. Nëntogeri Alekso fejohej me të bijën e bejlereshës plakë Muhadëz, ku si shpërblim për këtë atë e larguan nga Partia e dëbuan prej ushtrisë, dhe të gjitha postet që kishte, por si pasojë e kësaj iu larguan edhe e gjithë familja e tij. Edhe pse plaka mundohet t’i kuptoi marrëdhëniet midis njerëzve të klasave kundërshtarë, ajo nuk mundi ta arrin këtë, por ajo vuri njërën këmbë në pushtët përmes dhëndrit të saj, pa marrë parasysh se për momentin atij ia morën të gjitha privilegjet.

Nëntogeri gjeti një punë të rëndomtë në fushën e druve për ngrohje, ai ishte punëtor i sjellshëm, por quhej si djalë që kishte bërë një gabim (proçkë) të madhe. Pas lindjes së fëmijës, familjarët filluan të shkonin në vizitë për ta parë nipin e tyre dhe kështu filluan të normalizohen raportet e tyre familjare. Por, “lufta e klasave” dhe syçeltësi revolucionare”, pas të cilave vinin shkatërrime të pa pritura, ishin fjalët që përmendin përherë e më shpesh në qytetin e vogël. Aleksoja me punën e tij dhe diplomacinë e tij, arriti të bëhej nga një faturues i druve,

⁷ Ismail Kadare, *Vepra (vëllimi i nëntë)*, Tiranë, 2008, f. 299.

këshilltar kryesor i drejtorit duke përfiturar një apartament të voglës, si dhe në të njëjtën kohë i lind edhe gruaja dy djem binjakë. Në atë vit punët i shkuan më mirë se kurrë në përjashtim të vjehrrës bejlereshës plakë. Bejleresha plakë, kishte një përçmim për Alekson, duke e menduar se ai një ditë do t'i merrte gjithë pasurin e saj. Megjithatë, plaka i përmbahej parimit të vjetër, për kundër urrejtjes për dhëndrin ajo nuk fliste kurrë keq për dhëndrin jashtë shtëpisë së saj me askënd.

Raporti i fshehtë

Në këtë novelë, Kadare paraqet një nga temat jo rrallë që janë të trajtuara në krijimtarinë e tij, por në forma apo modele të ndryshme. Kadare përmes kësaj novele, në korrik gusht të vitit 2008, paramendon të kaluarën, sa të qëndrueshme aq edhe të hidhur të popullit shqiptar. Misioni i Tuz efendiut ishte ta rihap varrin e Gjergj Kastriotit Skënderbeut për t'i marrë eshtrat. Por, qëndrimi i tij në Shqipëri ishte bërë gati i pamundshëm për shkak se nuk gjen vend, shqiptarët i kishin mbyllur dyert e kështjellës dhe të gjitha vendeve publike qysh një javë më parë, madje edhe rrotull Tiranës, e aq më pak në ato të rrugës së veriut.

“E gjithë kjo kishte nisur të shtunën e fundit të shtatorit, kur rojat e kështjellës së Krujës nuk ia kishin hapur portën Sanxhakbeut fqinj të Shkupit. Sanxhakbeu nuk do të bëhej ndoshta sikur i tërbuar, sikur të mos e dinte se qysh prej dy vitesh kështjella e Krujës shërbente si shtëpi pritje për dinjitarët e lartë që vinin me shërbim. Aq më tepër që, bashkë me shpurën, Sanxhakbeu kishte me vete një princeshë moldave, vinte të flinte në shtratin e Donikë dhe Gjergj Kastriotit”.⁸

Pas një rruge të gjatë e të lodhshme karroca e Tuz efendiut u rendit në rrugën e veriut, që më parë u quajt rruga e Princave. Edhe pse bujtina ishte plot e mbushur Tuz efendiut u vendos me pa mundësi për të gjetur ndonjë vend tjetër, kjo ishte njëra nga trevat e humbura të Turqisë, ku mbizotëronte feja krishtere. Në biseda e sipër disa prej bujtësve merreshin me punët e Shqipërisë e disa me ato të Evropës. Misioni i bujtësve ishte i vështirë në shikim të parë, sidomos kur flitej për drejtimin e ndarjes në dyshë të Evropës, ai i Vjenës apo ai i Romës. Por, edhe punët e Shqipërisë nuk ishin më pak të ndërlikuara, madje Tuz efendiut, misioni i tij ju duk më i vështiri nga të gjithë. Ai ishte i penduar, i bren-gosur çdo ditë e më shumë për veprimet e tij, kishte frik të madhe, që një ditë kur të kthehet të perandoria osmane do ia presin kokën.

⁸ Ismail Kadare, **Vepra (vëllimi i nëntë)**, Tiranë, 2008, f. 431.

Ishte fjala për një varrë tepër të rëndësishëm, por nuk arrinte ta kuptonte që kërkohet prej tij. “Po iki nga mendja, i kishte thënë një natë gruas. Nuk e di c’ duan prej meje; t’i gjej ata eshtra a të mos i gjej. Në i gjetsha, ka rrezik të mos thonë; pse i gjete. E në s’i gjetsha prapë mundë të më thonë pse”.⁹

Mbromë o Zot, thoshte me vete kudo që shkonte. Për të kërkuar eshtrat e Kastriotit kishin shkuar shumë njerëz më herët, por ishin kthye të zhgënjyer.

Tuz efendiu fillon të shfletoj “Merhum Defterin”, për ndihmë Kronikë më të shthurur nuk kishte hasur ndonjë herë më herët, ku kishte emra, data, lavdet me fjalë latine greke, ku gjen një thënie edhe për varrin e Skënderbeut. “Shumë vite më parë, të zotit të atij varri, Gjergj Kastriotit, të mbiquajtur Skënderbeu, i kishte dalë në rugë, midis mjegullës, Mortja. Gjergji, i kishte thënë, sapo kam zbritur nga qielli, ku në librin e të gjallëve, sipër emrit tënd po bie hija. Gjergji kishte vështruar plot pikëllim, pastaj kishte pyetur; po mbi emrin e Arbrit? Mortaja kishte hapur krahët, për të thënë se s’dinte gjë. Dhe Gjergji kishte lëshuar një rënkim të thellë e kishte rënë përmbys, drejt e në varr. Aty ku edhe u dergj plot nëntë vite”.¹⁰

Kadare përmes këtyre rreshtave të kësaj novele na rrëfen për njërin nga personazhet kryesor të kësaj novele me emrin Tuz efendi, i cili duke shfletuar librin “Merhum Defteri” gjënë një varrë tjetër ku vjen në përfundim se ishte fjala për një shembim varresh, madje është përdorur fjala “dyvarrim”, duke lënë të kuptohet se këndeje e tutje historia shqiptare do të përcaktohet, me sa dukej nga ndeshja mes dy varreve të zbrazëtisë dhe të plotit. Po eshtrat e Kastriotit shqiptar nuk mundi t’i gjejë Tuz efendiu, as në njërin as në tjetrin varrë. Andaj, ai vazhdoi hetimin e tij, tek kisha e vjetër katolike, në bisedë e sipër me priftin shqiptar Gjon Ndreca ku nga ky prift nuk mundi të marrë asnjë informacion përveç se i tregoi se zbrazëtia e varrit dëshmon shenjtërinë, por si kundërvënie e kësaj Tuz efendi, premtoi se shteti i tij osman së shpejti do ta kapërdij tërë Evropën dhe kjo do të fillon pikërisht nga Ballkani.

Andaj, Tuz efendiu i erdhi koha të kthehej me raport në vendin e tij, i cili ishte shumë i vështirë për ta hartuar. Duke u kthyer atij ju kujtua çdo bisedë që kishte zhvilluar ai me priftin shqiptar si, për shtetin dy kontinentesh, pastaj mjegulla mbi Kështjellën e Krujës, po ashtu kërkesa e princeshës moldave, që të mbetej shtatzënë, në shtratin e

⁹ Po aty, f. 439.

¹⁰ Po aty, f. 442.

Donikës dhe Gjergj Kastriotit, gjë e cila nuk ndodhi. Të nesërmen Tuz efendi pasi mbërriti në vendin e tij ai gjeti vdekjen me tel rreth qafe. Përmes kësaj novele autori na informon për njërën nga karakteristikat e popullit shqiptar në raport me Perandorinë Osmane si dh për njërën nga figurat më madhështore të gjithë popullit shqiptar.

Koha e parasë

Më këtë novelë Kadare hapi dritë në mënyrë të drejtpërdrejtë në njërën nga tematikat jo të rralla në krijimtarinë e tij. Përmes kësaj novele, autori përshkruan njërën nga episodet e vërteta, por absurde nga jeta e tij, ku shikohet se si një atmosferë të denjë për Shakan e Milan Kunderës, dy adoleshent janë dënuar si falsifikator monedhash. Autori në fjalë përmes kësaj novele paraqet një regjim të ashpër, ku ëndrra femërore, mund të kthehet në një ankth politik, duke përshkruar kështu gjendjen shpirtërore të dy fëmijëve, ku arrijnë deri në stagnimin e tyre në shkollë dhe duke e urryer çdo shkronjë që ka të bëjë me të. Andaj, fëmijët ishin të involvuar në këtë gjendje të rëndë të një regjimi stalinist, kështu që për ta ishte e rëndë gjendja në familje ku flitej vetëm për çështjen e parasë, e sigurimit dhe të mbijetesës.

Me kalimin e kohës fëmijët e kuptuan se dëshira e madhe e tyre është të bëhen të pasur, dhe jo të jetojnë të varfër si prindërit e tyre. Fëmijët në shkollë ishin nxënës të mirë, madje kishin filluar një libër për ta shkruar, por nga mos vlerësimi dhe nga injoranca e kohës ata heqin dorë të zhgënjyerën, duke e quajtur vetën të mbrapsht. “Kishim dashur të bëheshim shkrimtarë, kur shumica e shkrimtarëve kishin vdekur. Tani donim të bëheshim të pasur, kur këta ishin përmbysur”.¹¹ Djaloshi kishte marrë vendimin që të mësoj të vërtetën në lidhje me pasanikët, ku për këtë gjë e vizitoi babazotin, bisedoi me Ungjin e vogël, njeriun më komunist, përgjigjja e tij ishte, se çdo gjë në këtë shtëpi të pasur, si: qilimat, enët e argjendta (...) etj., i quan mbeturina të kapitalizmit, që do të thotë të gjitha janë jashtë kohe.

“Arsyeja e kësaj jashtë kohësie, sipas tij, ishte e thjeshtë. Për familjen e tyre shpjegohej ngaqë gjatë luftës kishte qenë e lidhur me komunistët. Për shtëpinë e doktor Habës, nga që ai ishte kirurgu më i shquar i qytetit dhe, veç kësaj, kohët e fundit, kishte rrezikuar kokën duke mjekuar qindra komunistë grekë në kufirin greko shqiptar”.¹²

¹¹ Ismail Kadare, “Vjedhja e gjumit mbretëror” (tregime dhe novela), Tiranë, 2012, f. 163.

¹² Po aty, f. 165.

Fëmijët bënë një marrëveshje me njëri-tjetrin, njëri filloi të marrë gjëra me vlerë në shtëpinë e tij si lugë e pirunë të argjendtë, tjetri kartë monedha të reja e gjësende të vlefshme në shtëpi.

Ishte kohë e vështirë pushtetarë në Shqipëri. Dy ditë para votimit, të dy fëmijët i arrestuan në shkollë, pa asnjë sqarimi të vetëm. Por, pasi i rrahën i shanë e i torturuan, duke e pyetur ku i ke fshehur paratë, që ishin vetëm dy pesëlekëshe prej plumbi që i kishin bërë bashkë me shokun e tij Ilirin, kështu ai gjeti menjëherë qelin.

Në qeli djaloshin dhjetëvjeçar e kaploi malli, malli i shkollës, duke u turpëruar për veprimet që i kishte sharë e përqeshur gjuhen shqipe, duke i injoruar disa nga shkronjat e saj, si: y, të, e, ë etj, duke menduar edhe në zëvendësimin me ndonjë alfabet tjetër, si p.sh. alfabetin arab e bullgar. Dhimbja në shpirtin e dymbëdhjetëvjeçarit sa vinte e kaplonte ëndrra e tij filloi të tretet.

Pas lirimimit të djaloshit, në shtëpi të gjithë e shohin me neveri, me përjashtim të gjyshes ku i thotë;

“Mos ki turp, më tha. Burgu për burra është”.¹³

“Që ishim bërë të famshëm më shumë se ç’ e prisnim, e kuptuam kur shkuam në shkollë. Veçse ajo ishte një famë e keqe, që s’kishte kurr gjë të përbashkët as me famën që kishim ëndërruar, kur kujtuam se u bëmë shkrimtarë, e as me atë tjetrën, që do të na e siguronte pasuria”.¹⁴

Novela “Koha e parasë” është shkruar në fundin e vitit 1996 dhe fillimin e vitit 1997, mirëpo novela nuk pa dritën e botimit nënë regjimin Stalinin, e as pas rënies së këtij regjimi për një kohë të gjatë, për shkak të përmbajtjes delikate që kishte. Kadare siç shihet në këtë novelë sikurse edhe në shumë krijime të tjera na informon për një realitet të hidhur të popullit shqiptar, nënë regjimin e diktatorit të Enver Hoxhës.

Për ta bërë krahasimin e ngjashmërive ndërmjet tregimit dhe novelave, fillimisht duhet parë kufirin në mes novelës dhe romanit, e cila del se novela në shumicën e rasteve është më e shkurtër se romani, por shpeshherë edhe e ngjashme për nga dendësia vëllimore, por dallimi në mes novelës dhe romanit është forma e të rrëfyerit mbarështimit dhe informimit që sjell novela, kurse për tregimet janë dhënë mendime edhe në kapituj të tjerë për formën dhe strukturën që ka.

¹³ Po aty, f. 194.

¹⁴ Po aty, f. 195.

Përfundim

Studimi i përgjithshëm për krijimtarinë e Ismail Kadaresë ishte, është dhe do të jetë nder për çdo studiues, i cili apo e cila ka pasur fatin të pasurohet me dije nga ky autor dhe në veçanti nga studimi i zhanrit letrar të tregimeve, novelave, romaneve, poezive dhe zhanre të tjera të krijuara nga ai. Tregimet janë të pasura më tematika të ndryshme dhe mjaft më interes së studiuar. Gjatë studimit analizues, krahasues dhe hulumtues të **tregimeve të Ismail Kadaresë** është dëshmuar pesha dhe rëndësia e tyre në përgjithësi dhe në veçanti të tregimeve të krijuara dhe botuara nga Ismail Kadare. Tregimi është një nga zhanret letrare që ka pasur një shtrirje të gjerë dhe njëherazi një rëndësi të madhe për letërsinë në përgjithësi dhe në veçanti për letërsinë shqipe, i cili është dëshmuar nga autorët vendor dhe ndërkombëtar se është një zhanër mjaft me interes për ta pasuruar dhe zhvilluar letërsinë. Tregimet kanë shërbyer si një ndër armët kryesore në periudha e ndryshme të popullit shqiptar. Ato janë ndërtuar edhe krijuar edhe nga zhanret të tjera të shkruara dhe gojore. Studiuesit e letërsisë shqipe që kanë shkruar dhe publikuar tregime janë të shumtë, duke filluar nga autorët e parë të letërsisë për fëmijë, si: **Konstadin Kristoforidhi** me veprën e tij, “**Gjahu i malësorëve**”, botuar në vitin 1984; tregimet e **Fatmir Gjatës, Dhimitër Shuteriqi, Bedri Dedja, Arif Demolli** etj., pastaj ndër studiuesit që mund t’i veçojmë për pasurimin e zhanrit letrar në fjalë janë: **Bilal Xhaferi, Hivzi Sulejmani, Ernest Koliqi, Mitrush Kuteli** etj. Një studim i tillë dhe i përgjithshëm është gërshetuar në dy rrafshet thelbësore në atë të diakronisë dhe të sinkronisë. Tregimet janë parë më interes së studiuar edhe nga autorët e lartë përmendur, mirëpo Kadare ka dhënë një kontribut shumë të rëndësishëm për këtë zhanër letrar. Ndër tregimet që mund t’i veçojmë nga autori, por që i kemi studiuar dhe analizuar edhe ne janë: **Perandori, Nudo, Treni dimëror i linjës së largët, I vetmuari, Fatkeqësia nga Suzana. Që të mbetet diçka nga Ana, Provokacioni, Ikja e shtërgut, Sjellësi i fatkeqësisë, Baladë për vdekjen e J.G** dhe tregime të tjera. Tematika në tregimet e autorit në fjalë është mjaft me interes dhe e gjerë, sepse dihet fakti se tregimet janë ato që e përcjellin gjithë krijimtarinë e tij që nga fillimi e deri në ditët e sotme të krijimtarisë. Autori, Ismail Kadare është njëri nga studiuesit që ka thyer barrierat e kohës (ka krijuar tregime më tematike prehistorike, historike dhe moderne) duke synuar dhe bashkuar ndjeshmërinë ndaj formave dhe tematikave potenciale të pashfrytëzuara në të gjitha zhanret e letërsisë shqipe. Tematikat në tregimet e autorit janë nga më të

ndryshmet duke filluar nga tregimet e para, ato të vitit 1961, që për tematikë kanë historinë e dashurisë, pastaj tematikë nga historia e popullit shqiptar dhe sundimit të njohur më shekuj të tërë siç ishte Perandoria Osmane, tematika e gjendjes së rëndë socio-politike në vend dhe shumë tematika të tjera. Tregimet janë njëra nga zhanret e letërsisë shqipe, për të cilën mund të thuhet se kanë qenë të pranishme që nga fillimet e krijimitarisë së autorit dhe vazhdojnë të jenë të pranishme edhe sot e kësaj dite. Ndër tematikat thelbësore në tregime që janë trajtuar dhe paraqitur mund t'i veçojmë: Tematika **atdhetare, të dashurisë, politike, sociale, ekonomike** e ndonjë tjetër. Në tregimet “Nudo” dhe “Fatkeqësia nga Suzana” autori përmes aktit të shkrimit tregon imazhin e një “nudeje” femërore, e cila ndryshon vargun e një jete njerëzore dhe sigurisht kjo është një tematikë e re dhe e pa studiuar sa ka merituar.

Conclusion

It was the pleasure to study and compare the story and the novels of the best Albanian writer's. The creative of author are translated more than fourty languages. The stories and the novels sometimes are the same but in the function has the different structure. Studying the overall creativity of Ismail Kadare was, is and will be an honor for all researcher “scholars¹⁵”, who or which has had the chance to enrich the knowledge of this author, and in particular the study of the literary genre of stories, novels, poetry and other genres created by him. The stories¹⁶ are rich with various themes and studying enough interest. During the studies, analysis, comparison and research stories Ismail Kadare have proven their weight and importance in general and in particular the stories created and published by Ismail Kadare. The story is one of the literary genres that have had a wide and simultaneously a great importance to literature in general and in particular for the Albanian literature, which is evidenced by the authors of local and international that is a genre of great interest to enrich and literature developed. Stories have served as one of the main weapons in different periods of the Albanian people.

¹⁵ Xh. Topanica, The compound nouns between English and Albanian language, 2016, European Journal of Education Studies, Volume 2, Issue 3, 2016, Rumania, <http://www.oapub.org/edu/index.php/ejes/article/view/216>

¹⁶ Xh. Topanica, Shprehja e shpirtit lirik të Fishtës në veprën “Mrizi i Zanave”, revista Anglisticum Journal, Volume 4, issue 1, 2015, -ISSN: 1857-1878, p-ISSN: 1857-8179 (ISSN). <http://aassee.eu/anglisticum.mk/index.php/Anglisticum/article/view/236/220>

Literatura

1. Çaushti, Tefik; Shkurtaç, Gjovalin, **Kadareja dhe fjala shqipe**, Tiranë, 2004.
2. Çiraku, Ymer, **Shqyrtime kritike nga historia e letërsisë shqipe**, Tiranë, 2011.
3. Domi, Ornela, **Kadare në psikoanalizë**, Tetovë, 2009.
4. Eco, Umberto, **Si bëhet një punim diplome**, Tiranë, 1997.
5. Isufaj, Viola, **Rikthimi i mitit në veprën e Kadaresë**, Tiranë, 2013
6. Kadare, Ismail, **Baladë për vdekjen J. G. Vëllimi IX**, Tiranë, 2008
7. Kadare, Ismail, **Bisedë për brilantet në paditen e dhjetorit**, Tiranë, 2013.
8. Kadare, Ismail, **Fatkeqësia nga Suzana**, Vëllimi II, Tiranë, 2007
9. Kadare, Ismail, **Gjenerali i ushtrisë se vdekur**, Tiranë, 1962.
10. Kadare, Ismail, **I vetmuari**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
11. Kadare, Ismail, **Kënga**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
12. Kadare, Ismail, **Leximi i Hamletit**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
13. Kadare, Ismail, **Nata e sfinxist**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
14. Kadare, Ismail, **Në periferi pranë aeroportit**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
15. Kadare, Ismail, **Nudo**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
16. Kadare, Ismail, **Perandori**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
17. Kadare, Ismail, **Prilli i thyer**, Tiranë, 1980.
18. Kadare, Ismail, **Prometeu**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
19. Kadare, Ismail, **Prometeu**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
20. Kadare, Ismail, **Provokacioni**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
21. Kadare, Ismail, **Që të mbetet diçka nga Ana**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
22. Kadare, Ismail, **Raporti i fshehtë**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
23. Kadare, Ismail, **Sjellësi i fatkeqësisë**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
24. Kadare, Ismail, **Stina dimërore e kafe “Rivierës”**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
25. Kadare, Ismail, **Treni dimëror i linjë së largët**, Vëllimi II, Tiranë, 2007.
26. Kadare, Ismail, **Vjedhja e gjumit mbretëror**, 2012.

27. Kadare, Ismail, **Vjedhja e gjumit mbretëror**, Vëllimi IX, Tiranë, 2008.
28. Qosja, Rexhep, **Tri mënyrat të shkrimit shqip**, Prishtinë, 2004.
29. Shala, Kujtim, **Acta Albanica (Qarku letrar i Prishtinës)**, Prishtinë, 2009.
30. Shala, Kujtim, **Kosova; Thema e topoi**, SNGJLKSH, Prishtinë, 2008.
31. Shala, Kujtim, **Letrat e Antonit**, Filologji nr. 12, Prishtinë, f. 175.
32. Shala, Kujtim, **Prolepsa**, Prishtinë, 2011.
33. Shala, Kujtim, **Shekulli i romanit shqiptar**, SNGJLKSH, Prishtinë, 2009, f.403.
34. Shala, Kujtim, **Vox-i i Anton Pashkut**, Prishtinë, 2002.
35. Shema, Isak, **Versionet e poezisë se Ismail Kadaresë**, SNGJLKSH, Prishtinë, 2010, f. 235.
36. Sinani, Shaban, **Një dosje për Kadarenë**, Tiranë, 2005.
37. Vinca, Agim, **Arti i reagimit**, Prishtinë, 2011.
38. Vinca, Agim, **Orët e poezisë**, Prishtinë, 2010.
39. Vinca, Agim, **Poetika e fjalë**, Tetovë, 2010.
40. Vinca, Agim, **Vepra letrare e Ismail Kadaresë dhe recitimi i saj**; Filologji, Prishtinë, 1998, f.15.
41. Xh. Topanica, Shprehja e shpirtit lirik të Fishtës në veprën “Mrizi i Zanave”, revista *Anglisticum Journal*, Volume 4, issue 1, 2015, -ISSN: 1857-1878, p-ISSN: 1857-8179 (ISSN).
42. Xh. Topanica, **Funksionet mitike në veprën, “Eskili, ky humbës i madh”, Java e Shkencës në Kosovë**, MASHT-ti, Prishtinë, 2014, ISBN 9789951160643.
43. Xh. Topanica, **Risimtaria e poezisë se Migjenit (në procedurë botimi në ActaPrizrenasa)**.
44. Xh. Topanica, **Poezia e Kadaresë (shkrim publicitar); Tregimet e Kadaresë (shkrim publicitar)**.
45. Xh. Topanica, **Poezia e Migjenit**, revista *Anglisticum Journal* (ISSN), në procedurë botimi
46. dhe studime të tjera publicitare që janë të botuara në revista dhe gazeta të ndryshme.
47. Xh. Topanica, **Risimtaria në tregimin “Kisha e Shën Sofisë” të Ismail Kadaresë; Konferencë shkencore në Seminarin e Albanologjisë, në Tetovë**.

48. Xh. Topanica, Pushteti, Kadareja në novelën “Koha e parasë”; Konferencë shkencore: “Gjuha shqipe dhe marrëdhëniet e saj me gjuhët e tjera”, organizuar nga Fakulteti i Filologjisë, në Prizren (punimi i pranuar, por proces të botimit, 06.05.2016).

49. Xh. Topanica, Shprehja e shpirtit lirik të Fishtës në veprën “Mrizi i Zanave”, revista *Anglisticum Journal*, Volume 4, issue 1, 2015, -ISSN: 1857-1878, p-ISSN: 1857-8179 (ISSN).

50. Xh. Topanica, Funkcionet mitike në veprën, “Eskili, ky humbës i madh”, **Java e Shkencës në Kosovë**, MASHT-ti, Prishtine, 2014, ISBN 9789951160643.

51. Xh. Topanica, Risimtaria e poezisë së Migjenit (në procedurë botimi në *ActaPrizrenasa*).

52. Xh. Topanica, Poezia e Kadaresë (shkrim publicitar); Tregimet e Kadaresë (shkrim publicitar).

53. Xh. Topanica, Poezia e Migjenit, revista *Anglisticum Journal* (ISSN), në procedurë botimi

54. dhe studime të tjera publicitare që janë të botuara në revista dhe gazeta të ndryshme.

55. Xh. Topanica, Risimtaria në tregimin “Kisha e Shën Sofisë” të Ismail Kadaresë; Konferencë shkencore në Seminarin e Albanologjisë, në Tetovë.

56. Xh. Topanica, Pushteti, Kadareja në novelën “Koha e parasë”; Konferencë shkencore: “Gjuha shqipe dhe marrëdhëniet e saj me gjuhët e tjera”, organizuar nga Fakulteti i Filologjisë, në Prizren (punimi i pranuar, por proces të botimit, 06.05.2016).

57. Xh. Topanica, The compound nouns between English and Albanian language, 2016, *European Journal of Education Studies*, Volume 2, Issue 3, 2016, Rumania,

<http://www.oapub.org/edu/index.php/ejes/article/view/216>

58. Xh. Topanica, The compound nouns between English and Albanian language, 2016, *European Journal of Education Studies*, Volume 2, Issue 3, 2016, Rumania,

<http://www.oapub.org/edu/index.php/ejes/article/view/216>